

TALABALARNING KOMPOZITSION FIKRLASHINI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH

Jalolov Shavkat Choriyevich

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası

Katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada talabalarning san’at ta’limi jarayonida kompozitsion fikrlashini shakllantirishda innovatsion texnologiyalarning roli tahlil qilinadi. Flipped classroom, loyiha asosidagi ta’lim, interaktiv platformalar va raqamli dizayn vositalari orqali talabalar ijodiy salohiyatini oshirish, badiiy kompetensiyalarini rivojlantirish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va Shovdirov S.A. tadqiqotlari asosida innovatsion texnologiyalarni samarali qo‘llashning ilmiy asoslari keltiriladi.

Kalit so‘zlar: innovatsion texnologiyalar, kompozitsion fikrlash, ijodiy kompetensiya, san’at ta’limi, flipped classroom, loyiha asosidagi o‘qitish, raqamli ta’lim.

Zamonaviy ta’lim tizimi tezkor raqamlashtirish va innovatsion pedagogik yondashuvlar bilan bog‘liq bo‘lib, bu o‘z navbatida san’at ta’limida sezilarli o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. San’at yo‘nalishida talabalarning kompozitsion fikrlashini rivojlantirish nafaqat badiiy ko‘nikmalarni shakllantirish, balki ularning ijodiy tafakkurini kengaytirish, estetik didini oshirish va amaliy loyihalarni muvaffaqiyatli bajarish imkonini beradi.

Kompozitsion fikrlash — bu san’at asarining shakl, rang, proporsiya va ritm uyg‘unligini anglash hamda badiiy g‘oyani ifodalash qobiliyatidir. Innovatsion texnologiyalar talabalarga virtual va interaktiv muhitda tajriba o‘tkazish, turli badiiy qarorlarni sinash va o‘z g‘oyalarini raqamli vositalar orqali ifodalash imkonini yaratadi. Shu tariqa, pedagogik jarayon nafaqat bilim berish, balki talabaning ijodiy subyekt sifatida faoliyatini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

San’at ta’limida innovatsion texnologiyalarni qo‘llash talabalarning kompozitsion fikrlashini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Raqamli platformalar, interaktiv dasturlar va virtual muhitlar yordamida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talabalarga ijodiy faoliyatni erkin olib borish, badiiy qarorlarni mustaqil ishlab chiqish va turli eksperimentlarni amalga oshirish imkonini beradi. Kompozitsion fikrlash — bu shakl,

rang, proporsiya va ritm uyg'unligini anglash va ularni badiiy ifoda vositasi sifatida qo'llash qobiliyatidir.

Flipped classroom texnologiyasi talabalarga darsdan oldin nazariy bilimlarni o'zlashtirish va amaliy mashg'ulotlarda ularni qo'llash imkonini beradi. Dars davomida talabalar o'z ijodiy qarorlarini taqdim qiladi, sinfdoshlar bilan muhokama qiladi va o'qituvchi yo'naltiruvchi ostida amaliy mashqlarni bajaradi. Bu yondashuv talabalarda mustaqil fikrlash, ijodiy tahlil va kompozitsion tafakkurini rivojlantiradi, ularni o'z ishlarini baholash va konstruktiv fikr bildirishga o'rgatadi.

Loyiha asosidagi o'qitish (project-based learning) ham kompozitsion fikrlashni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Talabalar turli badiiy muammolarni hal qilish, shahar muhitida dizayn loyihalari yaratish, rang va shakl uyg'unligini aniqlash kabi vazifalarni bajaradi. Shu jarayonlar ularning fazoviy tasavvuri, estetik idroki va analitik fikrlashini rivojlantiradi. Shovdirov S.A. (2024) tadqiqotlarida loyiha asosidagi o'qitish talabalarning kompozitsion tafakkurini chuqurlashtirishda samarali ekanligi ko'rsatib o'tilgan.

Raqamli texnologiyalar talabalarga virtual muhitda tajriba o'tkazish, 3D modellash, raqamli dizayn va animatsiya orqali badiiy qarorlarni sinash imkonini beradi. Talabalar o'z ishlarini virtual galereyalarda namoyish etadi, tahlil qiladi va baholaydi. Bu jarayon ularning kompozitsion qarorlarini asoslash va badiiy yechimlarni yaratish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, talabalarda raqamli portfoliolar yaratish, onlayn baholash tizimlarida ishtirok etish va o'z ijodini keng auditoriya bilan bo'lishish imkoniyati shakllanadi.

Interaktiv metodlar talabalarda birgalikda ishlash, fikr almashish va konstruktiv baholash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa kompozitsion fikrlashni yanada mustahkamlaydi va talabalarda ijtimoiy kompetensiya hamda hamkorlik madaniyatini shakllantiradi. Shu bilan birga, interaktiv yondashuv talabalarning ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi va ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi.

San'at ta'limida o'qituvchining metodik tayyorgarligi va texnologik savodxonligi alohida ahamiyatga ega. O'qituvchi nafaqat raqamli vositalardan foydalanishni bilishi, balki ularni pedagogik maqsadga moslashtira olishi lozim. O'qituvchi talabaning ijodiy faoliyatini yo'naltiruvchi va motivator sifatida ishtirok etadi, talaba esa faol subyekt sifatida o'z ijodiy qarorlarini amalga oshiradi.

Shovdirov S.A. (2025) va Ibraimov X. (2023) tadqiqotlarida ta'kidlanganidek, innovatsion texnologiyalarni qo'llash talabalarning badiiy savodxonligini oshiradi, kompozitsion fikrlashni rivojlantiradi va ularni zamonaviy san'atga oid kompetensiyaga ega shaxs sifatida shakllantiradi. Shu bilan birga, raqamli va interaktiv

texnologiyalar yordamida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarda analitik fikrlash, estetik idrok va mustaqil ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Natijada, innovatsion pedagogik texnologiyalarni san'at ta'limiga integratsiya qilish talabalarning kompozitsion fikrlashini rivojlantirish, badiiy kompetensiyasini oshirish va ularni mustaqil, mas'uliyatli hamda estetik didga ega shaxs sifatida shakllantirishning samarali usuli hisoblanadi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar talabalarning kompozitsion fikrlashini rivojlantirish va badiiy kompetensiyasini oshirishda samarali vosita hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, flipped classroom, loyiha asosidagi ta'lim, interaktiv platformalar va raqamli dizayn vositalaridan foydalanish talabalarning ijodiy salohiyatini faollashtiradi va ularning estetik idroki hamda analitik tafakkurini rivojlantiradi.

Raqamli texnologiyalar yordamida talaba turli badiiy qarorlarni sinab ko'radi, tahlil qiladi va ularni virtual muhitda amalga oshiradi. Shu bilan birga, interaktiv metodlar talabalarda fikr almashish, hamkorlik va konstruktiv baholash ko'nikmalarini shakllantiradi. Natijada, ularning kompozitsion tafakkuri nafaqat badiiy, balki mantiqiy va tahliliy jihatdan ham rivojlanadi.

Innovatsion texnologiyalarni samarali tatbiq etish uchun pedagogik shart-sharoitlar — o'qituvchilarning malakasi, ta'lim muassasasining texnologik bazasi va darslarni rejalashtirish imkoniyati — muhim ahamiyatga ega. Shu bois, raqamli va interaktiv texnologiyalarni san'at ta'limiga integratsiya qilish pedagogik zarurat sifatida qaraladi. U ta'lim sifatini oshiradi, talabalarning ijodiy va kompozitsion tafakkurini rivojlantiradi, ularni mustaqil va estetik didga ega shaxs sifatida shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Шавдиров С. А.** Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // *Педагогическое образование и наука*. – 2017. – №2. – С. 109–110.
2. **Shavdirov S. A.** Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // *Eastern European Scientific Journal*. – 2017. – №1. – P. 131–134.
3. **Shovdirov S.** Analyzing the Sources and Consequences of Atmospheric Pollution: A Case Study of the Navoi Region // *E3S Web of Conferences*. – EDP Sciences, 2024. – Vol. 587. – P. 02016.

4. **Shavdirov S.** Method of Organization of Classes in Higher Education Institutions Using Flipped Classroom Technology // *AIP Conference Proceedings*. – AIP Publishing LLC, 2025. – Vol. 3268. – No. 1. – P. 070035.
5. **Шавдилов С. А.** Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // *Современное образование (Узбекистан)*. – 2017. – №6. – С. 15–21.
6. **Shovdirov S. A.** Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // *Inter Education & Global Study*. – 2024. – №1. – P. 8–14.
7. **Ibraimov X., Shovdirov S.** Theoretical Principles of the Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // *Science and Innovation*. – 2023. – Vol. 2. – No. B10. – P. 192–198.
8. **Шавдилов С. А.** ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // *International Scientific Review of the Problems and Prospects of Modern Science and Education*. – 2018. – С. 84–85.
9. **Shovdirov S. A.** Tasviriy Savodxonlikka Oid O'quv Kompetensiyalarni Shakllantirishda O'quvchilarni Mantiqiy va Abstrakt Fikrlashga O'rgatish // *Евразийский журнал академических исследований*. – 2023. – Т. 3. – №12. – С. 193–196.
10. **Baymetov B. B., Shovdirov S. A.** Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in the Process of Teaching Fine Arts // *International Journal on Integrated Education*. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.

